# OILAVIY MUNOSABATLARDAGI ZIDDIYATLARNING VUDUGA KELISHI HAMDA BARTARAF ETISHDA INKLYUZIV PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR

Azamatova Shahloxon Zokir qizi
*Shahrisabz davlat pedagogika instituti*
*Psixologiya mutaxassisligi 2-bosqich magistranti*
azamatovashahloxon0000@gmail.com

***Annotatsiya:*** *Mazkur maqolada oilaviy munosabatlarda yuzaga keladigan konfliktlarning ijtimoiy-psixologik sabablari, ularning rivojlanish bosqichlari hamda oilaviy barqarorlikni ta'minlashda inklyuziv yondashuvlarning o'rni chuqur tahlil qilingan. Ayniqsa, maxsus ehtiyojli bolalar tarbiyalanayotgan oilalardagi psixologik muhit, ota-onalar o'rtasidagi ziddiyatli vaziyatlar va ularni korreksiya qilishning zamonaviy usullari yoritib berilgan.*

***Kalit so'zlar:*** *oilaviy munosabatlar, konflikt, inklyuziv yondashuv, psixologik korreksiya, shaxslararo ziddiyatlar, maxsus ehtiyojlar.*

***Аннотация:*** *В данной статье глубоко проанализированы социально-психологические причины конфликтов в семейных отношениях, этапы их развития и роль инклюзивных подходов в обеспечении семейной стабильности. Особое внимание уделено психологической атмосфере в семьях, воспитывающих детей с особыми потребностями, конфликтным ситуациям между родителями и современным методам их коррекции.*

***Ключевые слова:*** *семейные отношения, конфликт, инклюзивный подход, психологическая коррекция, межличностные конфликты, особые потребности.*

***Abstract:*** *This article deeply analyzes the socio-psychological causes of conflicts in family relationships, the stages of their development, and the role of inclusive approaches in ensuring family stability. Special attention is paid to the psychological atmosphere in families raising children with special needs, conflict situations between parents, and modern methods of their correction.*

***Keywords:*** *family relationships, conflict, inclusive approach, psychological correction, interpersonal conflicts, special needs.*

ACADEMIC SCIENCE PUBLISHING

**Kirish.** Jamiyatning asosiy poydevori hisoblangan oila institutining mustahkamligi har bir davlatning ijtimoiy-siyosiy barqarorligi va farovonligini belgilovchi bosh omillardan biridir. Oila – bu nafaqat xo'jalik-maishiy birlashma, balki chuqur emotsional, axloqiy va psixologik aloqalarga asoslangan kichik ijtimoiy guruhdir. Bugungi jadal rivojlanayotgan globallashuv davrida jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, axborot oqimining ko'payishi va hayot sur'atining tezlashuvi shaxslararo munosabatlarga ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Buning natijasida turli xil oilaviy konfliktlar va ziddiyatli holatlarning soni ortib borayotganligi kuzatilmoqda. Oilaviy ziddiyatlar (konfliktlar) er-xotinlar, ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi qarashlar, ehtiyojlar, qadriyatlar va manfaatlarning bir-biriga mos kelmasligi yoki zid kelishi natijasida yuzaga keladi. Har qanday oilada ma'lum darajada kelishmovchiliklar uchrashi tabiiy jarayon bo'lsa-da, ularning chuqurlashib ketishi oilaning parchalanishiga, jamiyatda ajrashishlar sonining oshishiga hamda eng muhimi, farzandlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishiga olib keladi. Ayniqsa, oilada rivojlanishida jismoniy yoki psixologik nuqsonlari bo'lgan (maxsus ehtiyojli) farzandlarning tarbiyalanishi ota-onalarning ruhiy holatiga jiddiy yuklama beradi. Bunday murakkab sharoitda an'anaviy psixologik yondashuvlar bilan bir qatorda zamonaviy inklyuziv yondashuvlarni tatbiq etish zarurati tug'iladi. Inklyuziv yondashuv nafaqat ta'lim tizimida, balki oilaviy va ijtimoiy munosabatlarda har bir insonning o'ziga xosligini tushunish, qabul qilish va qo'llab-quvvatlashga asoslanadi. Mazkur tadqiqot ishining dolzarbligi ham aynan shundan iborat bo'lib, u oilaviy konfliktlarning kelib chiqish sabablarini ochib berish va ularni inklyuziv psixologik metodlar yordamida bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqishga qaratilgan. Oilaviy munosabatlardagi ziddiyatlarni o'rganish va ularning oldini olish uchun avvalo ularni keltirib chiqaruvchi sabablarni chuqur tahlil qilish lozim. Ilmiy adabiyotlarda oilaviy konfliktlar bir nechta asosiy guruhlarga bo'linadi:

- Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: moddiy ta'minotning yetishmasligi, uy-joy muammolari.
- Psixologik-fiziologik omillar: er-xotinlarning xarakter xususiyatlari mos kelmasligi, emotsional beqarorlik.
- Muloqot madaniyatining yetishmasligi: hamda ijtimoiy-maishiy va rolli ziddiyatlar.

Yosh oilalarda bu omillar yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Oila qurgan dastlabki yillarda moslashish (adaptatsiya) davrining murakkab kechishi ko'plab kichik tushunmovchiliklarni keltirib chiqaradi. Agar er-xotin bu bosqichdan o'zaro murosasiz o'tsa, kichik maishiy muammolar ham chuqur shaxslararo konfliktlarga aylanib ketishi mumkin. Oilaviy munosabatlarning yana bir o'ta nozik va murakkab qirrasi – bu rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy o'ziga xosliklari bo'lgan bolalar

tarbiyalanayotgan oilalardagi muhitdir. Bunday oilalar doimiy ravishda yuqori darajadagi stress va emotsional zo'riqish sharoitida yashaydilar. Ilmiy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, maxsus ehtiyojli farzandning dunyoga kelishi ota-onalarda chuqur psixologik tushkunlik, aybdorlik hissi va ijtimoiy izolyatsiyani keltirib chiqaradi. Ota-onalar ko'pincha bu vaziyatni turlicha qabul qilishadi: onaning haddan tashqari o'ralashib qolishi va giperhimoya qilishi, yoki otaning vaziyatni qabul qilishda qiynalishi va oilaviy mas'uliyatdan chetlanishi. Bu holatlar o'z navbatida er-xotin o'rtasidagi hissiy aloqalarning uzilishiga va doimiy nizolarning kelib chiqishiga zamin yaratadi. Yuqorida qayd etilgan murakkab vaziyatlarda an'anaviy psixologik yordam usullari har doim ham to'liq samara bermasligi mumkin. Shu sababli, oilaviy munosabatlarga inklyuziv yondashuv asosida yondashish muhim ahamiyat kasb etadi.

Inklyuziv yondashuv oila doirasida quyidagi tamoyillarga tayanadi:

- Qabul qilish va tushunish: Oila a'zolarining har birining o'ziga xos ehtiyojlarini tan olish.
- Hamkorlik va qo'llab-quvvatlash: Mas'uliyatni teng taqsimlash va bir-biriga elka bo'lish.
- Moslashuvchanlik: Oila ichidagi qoidalarni mavjud sharoitlarga moslashtira olish qobiliyati.

Oilaviy konfliktlarni bartaraf etish va oldini olish uchun amaliy psixologiyada quyidagi korreksion usullardan foydalanish yuqori natija beradi:

1. Oilaviy psixologik maslahat (konsultatsiya): Mutaxassis yordamida er-xotinning yashirin xafagarchiliklari va muloqotdagi xatolarini ochib berish.

2. Empatik muloqot treninglari: Ota-onalarga bir-birini tinglash, o'z hissiyotlarini ochiq va tajovuzsiz bayon qilish ko'nikmalarini o'rgatish.

3. Stresni boshqarish: Emotsional zo'riqishni kamaytirish uchun relaksatsiya texnikalari va nafas mashqlarini qo'llash.

4. Inklyuziv qo'llab-quvvatlash guruhlari: Shunga o'xshash muammolarga duch kelgan oilalarning o'zaro tajriba almashishi uchun maxsus guruhlarni tashkil etish.

**XULOSA**

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, oilaviy munosabatlarda konfliktlarning yuzaga kelishi muqarrar ijtimoiy-psixologik jarayon bo'lib, ularning o'z vaqtida oldi olinmasa, oila barqarorligiga putur yetkazadi. Ayniqsa, maxsus ehtiyojli farzandlar tarbiyalanayotgan oilalarda yuzaga keladigan ziddiyatlarni hal qilishda inklyuziv yondashuvlarga asoslangan psixologik yordam tizimini joriy etish eng maqbul yo'l hisoblanadi. Inklyuziv yondashuv oila a'zolarining bir-biriga nisbatan bag'rikengligini oshiradi, emotsional zo'riqishlarni kamaytiradi va sog'lom psixologik iqlimni yaratishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu yo'nalishda maxsus

ACADEMIC SCIENCE PUBLISHING

metodikalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish jamiyatimizdagi har bir oilaning mustahkamligi va farovonligini ta'minlashga ulkan xizmat qiladi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Karimova V. M.** Psixologiya. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2017. — 240b.

2. **G‘oziyev E. G‘.** Ontogenez psixologiyasi. — Toshkent: O‘zMU, 2010. — 360b.

3. **Shoumarov G‘. B.** Oila psixologiyasi. — Toshkent: Sharq, 2008. — 296 b.

4. **Vygotskiy L. S.** Osnovy defektologii. — Sankt-Peterburg: Lan, 2019. — 540s.

5. **Zenchenko E. V.** Psixologiya familiarnix otnosheniy. — Moskva: Akademiya, 2021. — 310 s.

6. **Bekmurodov M.** Oila sotsiologiyasi. — Toshkent: Akademnashr, 2018. — 220 b.

ACADEMIC SCIENCE PUBLISHING